ESMÂ-İ HÜSNÂ VE AÇIKLAMASI

اَلْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى /

@

ELAZIĞ 11.04.2009

ESMÂ-İ HÜSNÂ VE AÇIKLAMASI / اَلْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى

"En güzel isimler" demek olan 'esmâ-i hüsnâ', naslarda (Kur'an ve Sünnette) Allah Teâlâ hakkında kullanılan isim ve sıfatlardan oluşur. Kur'ân-ı Kerîm'de ve peygamberimizin hadislerinde Cenâb-ı Hakk'a nisbet edilen birçok isim bulunmaktadır. Bu durum bizzat Kur'an tarafından şu şekilde ifade edilmektedir: "*En güzel isimler Allah'ındır.* ***O'na bu isimlerle dua edin.*** *O'nun isimleri hakkında eğri yola sapanları bırakın. Onlar yaptıklarının cezasını göreceklerdir*" [A'râf 7/150]. Peygamberimiz ise: "*Allah Teâlâ'nın doksan dokuz ismi vardır. Bunları sayan cennete girecektir*" [Tirmizî, Daavât, 82] buyurmaktadır.

Kur'an ve hadislerde (Tirmizî rivayetinde yer alıp yaygınlık kazanan) Allah'a verilen isimleri alfabetik olarak şu şekilde sıralayabiliriz:

1- ALLÂH (اَللّٰهُ): Varlığı zorunlu olan ve bütün övgülere lâyık bulunan, her türlü eksiklik ve noksanlıklardan uzak, bütün kemal sıfatları kendinde toplayan, eşi ve benzeri bulunmayan zâtın özel ve en kapsamlı adıdır. Allah'a nisbet edilen isimler hâs (özel) ve âm (cins) olmak üzere ikiye ayrılır. Allah adı özel isim; Rab, Rahmân, Rahîm gibi isimler ise, Allah'ın özel ismine nisbetle anılan isimlerdir. Allah ism-i şerifi, Cenâb-ı Hakk'ın has ismidir. Bu itibarla diğer isimlerin ifade ettiği bütün güzel vasıfları ve İlâhî sıfatları içine alır. Diğer isimler ise, yalnız kendi mânalarına delâlet ederler. Bu bakımdan Allah isminin yerini hiçbir isim tutamaz. Bu isim, Allah'tan başkasına ne hakikaten ve ne de mecazen verilemez. Diğer isimlerin ise, Allah'tan başkasına isim olarak verilmesinde bir mahzur yoktur (Kadir, Celâl gibi). Yalnız bu isimlerin başına, insanlara izafe edildiklerinde, "kul" mânâsına gelen "abd" kelimesinin ilâvesi güzel olur [Abdülkadir (Kadirinkulu) ismi gibi].

2- EL-ADL (اَلْعَدْلُ): Adaletli, mutlak adalet sahibi, her şeyi yerli yerine koyan, aşırılığa meyletmeyen, kâinatı bütün varlıklarıyla birlikte ölçü altına alıp dengeleyen; canlı cansız her şeye en güzel ve en uygun vaziyeti veren; her varlığa lâyık olduğu ölçüde varlığını devam ettirme hakkı vermekle sonsuz adaletini gösteren; emrine itaat edenleri mükâfatlandırırken, haddini aşanları dizginleyen ve hak ettikleri cezayı veren; haşrin büyük mahkemesinde ise mutlak adaletini en geniş ve en mükemmel tarzda gösteren, tam adâletli. Adalet, zulmün zıddıdır. Zulüm kelimesinde; incitme, can yakma mânası vardır. Zulmetmiyerek herkese hakkını vermek ve her şeyi akıl ve mantığa, hikmet ve maslahata uygun olarak yapmak da adalet demektir. Allah Teâlâ Âdil'dir. Zâlimleri sevmez. Zâlimlerle düşüp kalkanları ve hattâ sadece uzaktan onlara imrenenleri ve sevenleri de sevmez.

3- EL-AFÜV (اَلْعَفُوُّ): Affeden, affedici, bağışlayan, hiçbir sorumluluk kalmayacak şekilde günahları affeden, günahları silen, çok affeden ve affetmeyi seven, affı çok. Allah Teâlâ, günahları silen, onları hiç yokmuş gibi kabûl edendir. Bu mânaya göre bu isim, Gafûr ismine yakındır. Ancak arada şu fark vardır: Gufran: Günahları örtüvermek demektir. Afv ise, günahları kökünden kazımaktır. Günahları kökünden kazımak, o şeyi örtmekten daha iyidir.

4- EL-ÂHİR (اَلْآخِرُ): En son, ebedi, varlığının sonu olmayan, her şeyden sonra varlığı devam eden; bütün varlıkların neticesi kendisine bakan ve Ona dönecek olan; her şeyin son noktası. Herşey biter, helâk ve fenaya gider, ancak O kalır. Varlığının sonu yoktur. Evveliyetine bidayet olmadığı gibi, âhiriyetine nihayet yoktur.

5- EL-ALÎ (اَلْعَلِي): Pek yüce, yüce, yüceltici, izzet, şeref ve hükümranlık bakımından en yüce, aşkın, zât, sıfat ve isimleriyle her türlü kusur ve noksandan uzak, mümkün ve düşünülebilecek ve tasavvur edilebilecek her türlü derece ve mertebelerin üstünde olan, her hususta, herşeyden yüce olan. Yüksekliğin hakikî mânası şudur: a) Allah'tan daha üstün bir varlık düşünülmesi imkânsızdır. b) Bir benzeri veya ortağı veya yardımcısı yoktur.

c) Şânına yaraşmayan her şeyden uzaktır. d) Kudrette, bilgide, hükümde, iradede ve diğer bütün kemâl sıfatlarında üstündür. Şu halde Alî, her şey kendisinin altında, emrinde ve hükmü altında olan zât demektir.

6- EL-ALÎM (اَلْعَلِيمُ): Her şeyi bütün incelikleriyle bilen, hakkıyla bilen, ezelden ebede her şeyi bütün yönleriyle, hiçbir şey hiçbir şekilde hiçbir zaman ilminden gizlenemeyen, her şeyi çok iyi bilen. Allah, her şeyi tam mânasıyla bilir. Her şeyin, içini, dışını, inceliğini, açıklığını, önünü, sonunu, başlangıcını, bitimini çok iyi bilendir O, olmuşları bildiği gibi, olacakları da aynı şekilde bilir. Onun için, olmuş-olacak, gizli-açık söz konusu değildir. Bunlar, insanlar hakkında geçerli olan mefhumlardır. İnsanların bilmesi nisbî (belli oranda) ve ârızîdir (geçicidir). Allah'ın bilmesi ise, -bütün isim ve sıfatlarında olduğu gibi- zâtîdir. Onun için O'nun bilmesinde dereceler bulunmaz.

7- EL-AZÎM (اَلْعَظِيمُ): Büyük, azametli, zâtının ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılmayacak kadar ulu, bütün varlıkları her hallerinde kudret ve hâkimiyetiyle çekip çeviren, en küçükten en büyüğe her şeyi sınırsız isim ve sıfatlarının tecellileriyle kuşatan, bütün büyüklüklerin sâhibi. Azamet, büyüklük mânasınadır. Hakikî büyüklük Allah'a mahsustur. Yerde, gökte, bütün varlık içinde mutlak ve ekmel büyüklük, ancak O'nundur ve herşey O'nun büyüklüğüne şâhiddir. Bu sıfatta da Allah'a herhangi bir denk bulunması muhaldir.

8- EL-AZÎZ (اَلْعَزِيزُ): Yenilmeyen, yegâne galip olan, ulu, galip, izzet, kudret ve bütün kudsî sıfatlarıyla acizlik ve kusurlardan uzak olan, bütün varlıkları acizlik, zayıflık ve tezellül içerisinde kendisine boyun eğdiren, mutlak galip, karşı konulamayan güç sahibi, mağlûp edilmesi mümkün olmayan galib. İzzet sıfatı, Kur'an'da birçok yerlerde azab âyetleri bahsinde gelmiştir. Fakat bu ism-i şerifin yine birçok defa Hakîm ism-i şerîfi ile birleştiği görülür. Bunun mânası: Allah Teâlâ'nın kudreti galibdir, fakat hikmeti ile kötülerin cezasını te'hir eder, kötülük edip durmakta olan insanları cezalandırmakta acele etmez, demektir.

9- EL-BÂİS (اَلْبَاعِثُ): Ölüleri dirilten, öldükten sonra dirilten ve şuur sahibi yaratıklarına peygamberler göndererek emir ve yasaklarını bildiren; sayısız insan, hayvan ve bitkileri hayat sahnesine çıkaran; haşirde bütün ölüleri tek bir emirle diriltip kabirlerinden çıkaran ve onları yüce huzurunda toplayan, ölüleri diriltip kabirlerinden kaldıran; gönüllerde saklı olanları meydana çıkaran.

10- EL-BÂKİ (اَلْبَاقِي): Kalıcı olan, hep kalan, varlığını sonu olmayan, varlığı sürekli olan, zât, sıfat ve isimleriyle dâimi olan; her türlü yokluk ve fânilikten münezzeh bulunan; kendisine ölüm arız olmayan. Bu ism-i şerîf "varlığın devamını" bildiren bir kelimedir. Varlığın devamı, önü ve sonu olmamakladır. Önü olmamak mülâhazasıyla Allah Teâlâ'ya Kadîm, sonu olmamak mülahazasıyla Bâkî denir. Bu mânalara yakın Ezelî ve Ebedî ism-i şerifleri de vardır. Allah Teâlâ'nın varlığı, devam bakımından zaman mefhumu içine girmez. Çünkü zaman denilen şey, kâinatın yaratılmış olduğu andan itibaren sonsuzluğa doğru akışının derecelerini gösteren bir mefhumdur. Şu halde, zaman yaratılmışlarla başlamıştır ve onlarla bitecektir. Kâinat yokken zaman da yoktu, fakat Allah Teâlâ vardı. Kâinat biter, zaman da biter, fakat Allah Bâki'dir.

11- EL-BÂRİ' (اَلْبَارِئُ): Örneği, modeli olmaksızın bütün varlıkları yaratan, eksiksiz yaratan, eşyayı ve her şeyin organlarını birbirine uygun bir halde yaratan. Her şeyin vücudu birbirine münasib olarak yaratıldığı gibi, hizmeti ve faydası da umumî âhenge uygun yaratılmıştır.

12- EL-BÂSİT (اَلْبَاسِطُ): Bollaştıran, rızık dağıtan, rızkı genişleten, ömürleri uzatan, ruhları bedenlerine yayan, bütün zaman, mekân ve varlıklarda, ilim, yaratma, cisim ve nzık gibi her işteki genişlik, ferahlık ve bolluk yalnız Onun rahmet ve iradesiyle meydana gelen, maddî ve manevî rızıkları çoğaltan, açan, genişleten. Allah, istediği kuluna da yepyeni bir hayat verir, neş'e verir, rızık bolluğu verir, bu da Bâsıt isminin tecelliyatıdır.

13- EL-BASÎR (اَلْبَصِيرُ): Gören, gizli ve açık her şeyi her haliyle çok iyi gören, sonsuz kudret ve hikmetiyle her canlıya lâyık gözü ve görme kabiliyetini ihsan eden, iyi gören. Allah Teâlâ herkesin gizli açık yaptığını ve yapacağını görüp durmaktadır. Karanlıklar O'nun görmesine mâni olamaz. Karanlık gibi, yakınlık-uzaklık, büyüklük-küçüklük gibi insanların görmelerine engel olan şeyler de O'nun görmesine mâni olmaz.

14- EL-BÂTIN (اَلْبَاطِنُ): Gizli, zât ve mahiyeti gizli olan, zâtının görülmesi ve mahiyetinin bilinmesi açısından duyuların ve aklın idrakinden gizli olan, duyu organları ile idrâk edilemeyen, her şeyin gerçek yüzüne vâkıf olan; her şeyin iç yüzüne şahitlik eden; zuhurunun şiddetinden [*Mûsâ tayin ettiğimiz vakitte gelip de Rabbi ona hitab edince: "Ya Rabbî! Göster bana Zatını, bakayım Sana!" dedi. Allah Teâla şöyle cevap verdi: "Sen Beni göremezsin. Ama şimdi şu dağa bak, eğer yerinde durursa sen de Beni görürsün!". Derken Rabbi dağa tecelli eder etmez onu un ufak ediverdi. Mûsâ da düşüp bayıldı. Kendine gelince dedi ki: "Sübhansın ya Rabbî. Her noksanlıktan münezzeh olduğun gibi, (dünyada Seni görmemizden de münezzehsin). Bu talebimden ötürü tövbe ettim. Ben ümmetim içinde Seni görmeden iman edenlerin ilkiyim!*" (Araf 7/143)], sınırsız büyüklüğünden ve zıddının olmayışından dolayı mahlukâtın gözünden gizlenen, ancak eserleriyle varlığını gösteren. Allah Teâlâ'nın varlığı hem âşikardır, hem gizlidir. Âşikârdır, çünkü varlığını bildiren delil ve nişanları gözsüzler bile görmüş ve bu hakikatler hakikatı yüce varlığa, eşyanın umumî şehadetini sağırlar bile işitmiştir. Gizlidir. Çünkü biz Onu künhüyle bilemeyiz. Amma varlığını kat'î surette biliriz.

15- EL-BEDÎ' (اَلْبَدِيعُ): Örneksiz ve maddesiz yaratan, kâinatı yoktan, taklitsiz, modelsiz ve benzersiz bir surette yaratan, onu bin bir isminin sonsuz güzellikleriyle süsleyen, örneksiz, misalsiz, acîb ve hayret verici âlemler îcad eden, çok güzel yaratan, eşi ve örneği olmayan, sanatkârane yaratan, zâtında, sıfatında, fiillerinde, emsâli görülmemiş olan. Bedî', mübdî mânasınadır. Mübdî, ibdâ eden, yani örneği bulunmayan bir şeyi îcad eden demektir. Allah herhangi bir kuluna peygamberlik veya velilik vererek üstün kılmışsa, bu üstünlükle o kul, kendi zamanındaki diğer insanlara nisbetle bedî' (eşsiz, misilsiz) olmuştur.

16- EL-BER (اَلْبَرُّ): İyiliği ve ihsanı bol olan, iyilik eden, vaadini yerine getiren, dilediği kullarına kesintisiz iyilik ve ihsanda bulunan; nimet veren, kulları hakkında kolaylık isteyen. Allah Teâlâ kulları için daima kolaylık ve rahatlık ister, zorluk istemez, zorluk çıkaranları da sevmez. Yapılan kötülükleri bağışlar, örter. Bir iyiliğe en az 10 mükâfat verir. Kul gönlünden iyi bir şey geçirmişse, onu yapmamış olsa bile, yapmış gibi kabûl edip mükâfat verir. Aksine kötülükleri ise yapmadıkça cezalandırmaz.

17- EL-CÂMİ' (اَلْجَامِعُ): Bir araya getiren, toplayan, birbirine benzeyen, benzemeyen ve zıd olan zıt şeyleri bir araya getirebilen, toplayıp düzenleyen, kıyamet günü hesaba çekmek için mahlûkatı toplayan, zât, sıfat, isim ve fiillerinde her türlü kemâli toplayan; en büyük mahlukâtındaki hikmet ve sanat numunelerini en küçüğüne de yerleştiren, eser ve fiillerinde zıtları bir arada kullanarak büyüklüğünü gösteren; haşirde bütün mahlukâtı yüce divanında toplayan, istediğini, istediği zaman, istediği yerde toplayan. Cem, dağınık şeyleri bir araya toplama demektir. Allah Teâlâ, vücudlarımızın çürüyerek suya, havaya, toprağa dağılmış zerrelerini tekrar birleştirecek, bedenlerimizi yeni baştan inşa edecektir. Allah Teâlâ birbirine

benzeyen şeyleri bir araya getirip topladığı gibi, birbirinden ayrı varlıkları da bir araya getirmektedir. Onların iç içe birlikte yaşamalarını te'min etmektedir. Sıcaklık ile soğukluk, kuruluk ile nemlilik gibi birbirine zıd unsurları bir arada tutması da yine Allah'ın Câmi' isminin tecellisindendir.

18- EL-CEBBÂR (اَلْجَبَّارُ): Dilediğini zorla yaptırma gücüne sahip olan, iradesini her durumda yürüten, yaratılmışların halini iyileştiren, sonsuz ve sınırsız büyüklük ve kudret sahibi olan; bütün varlıklar bütün yönleriyle doğrudan doğruya kudretine bakan ve emrine boyun eğen; hiçbir şey hiçbir cihetle mutlak kudretine karşı koyamayan, kırılanları onaran, eksikleri tamamlayan; dilediğini zorla yaptırmaya muktedir olan. Bu ism-i şerif cebir maddesindendir. Cebir, "kırık kemiği sarıp bitiştirmek, eksiği bütünlemek" mânasına geldiği gibi, "icbar etmek", yani, "zorla iş gördürmek" mânasına da gelir. Bu mânaya göre Allah Teâlâ Cebbâr'dır. Yani, kırılanları onarır, eksikleri tamamlar, her türlü perişanlıkları düzeltir, yoluna kor. Cebbâr'ın ikinci mânasına göre de; Allah Teâlâ kâinatın her noktasında ve her şey üzerinde dilediğini yaptırmağa muktedirdir. Hüküm ve iradesine karşı gelinmek ihtimali yoktur.

19- EL-CELÎL (اَلْجَلِيلُ): Şanı yüce, erişilmez, yüce kudreti ile her şeyi yoluna koyan, yücelik sıfatları bulunan, azamet sahibi, bütün celâl sıfatlarıyla sıfatlanmış olan; varlıkların türleri üzerinde icraat ve tecelliyatlarıyla rubûbiyetinin ihtişamını gösteren; birliğini ve yüce zâtına lâyık muhteşem sıfatlarını bildiren, celâdet, ululuk ve heybet sâhibi, celâl sıfatları ile muttasıf. Celâdet ve ululuk, Allah'a mahsustur. Onun zâtı da büyük, sıfatları da büyüktür. Fakat bu büyüklük, cisimlerdeki gibi hacim veya yaşlılık itibarı ile değildir. Zamanla ölçülmez, mekânlara sığmaz.

20- ED-DÂR (اَلضَّارُّ): Dilediğini zarara sokan, zarar veren, her türlü zarar elinde bulunan ve Onun izniyle var olan; bir hikmete binâen zarar vermek istediği bir kimseden o zararı geri çevirecek kendisinden başka hiç kimse bulunmayan, elem ve zarar verici şeyleri yaratan.

21- EL-EVVEL (اَلْأَوَّلُ): İlk, ezeli, varlığının başlangıcı olmayan, başlangıcı olmadığı gibi, bütün varlıkların başlangıcı da Onun ilim ve kudretine bağlı olan; her şeyin ilk hali ve aslı Onun ezelî ilminin düsturlarıyla tanzim edilen, her varlıktan mukaddem olan. Allah Teâlâ bütün varlıklar üzerine mukaddem olup kendi varlığının evveli yoktur. Kendisi için asla başlangıç tasavvur olunamaz.

22- EL-FETTÂH (اَلْفَتَّاحُ): Açan, iyilik/hayır kapılarını açan, zorlukları kolaylaştıran, her şeye hâkim olan, hakemlik yapan, basit basit maddelerden yarattığı sayısız ve mükemmel varlıkların ve türlü türlü canlıların suretlerini ayrı ayrı, muntazam bir tarzda veren, her birisine lâyık ve farklı birer şekil giydiren. Fettâh kelimesi, feth'den gelmektedir. Feth ise, "kapalı olan şeyi açmak" mânasınadır. Kapalı bir şeyi açmak: a) Maddî olur; bir kapıyı, bir kilidi açmak gibi. b) Mânevî olur; kalbden tasaları, kederleri atıp gönlü açmak gibi. Onun için bitkilerin çiçek açması, tohum ve çekirdeklerin sünbül vermesi, rızık ve rahmet kapılarının açılması hep Fettâh ism-i şerifinin tecellîsindendir.

23- EL-GAFFÂR (اَلْغَفَّارُ): Çok bağışlayan, kusurları/günahları örten, mağfireti pek bol olan, daima affeden, tekrarlanan günahları bağışlayan, sonsuz rahmet, fazl ve keremiyle kullarının günahlarını çokça bağışlayıp silen. Gafr, örtmek ve sıyânet etmek (korumak) mânâsınadır. Allah mü'minlerin günahlarını örter. Dilediği kullarını da günahlardan sıyânet eder, korur. Bu, onlar için en büyük nimetlerden biridir.

24- EL-GAFÛR (اَلْغَفُورُ): Çok bağışlayan, çok affedici, bütün günahları bağışlayan,

sonsuz rahmetiyle dilediğinde küçük-büyük bütün günahları bağışlayan, mağfireti çok. Allah Teâlâ'nın mağfireti çoktur. Bir kulun kusuru ne kadar büyük ve çok olursa olsun onları örter, meydana çıkarıp da sâhibini rezîl etmez. Kusurları insanların gözünden gizlediği gibi, melekût âlemi sâkinlerinin gözünden de gizler. İnsanların görmediği bâzı şeyleri melekût (melekler ve ruhlar) âlemi sâkinleri görürler. Gafûr ism-i şerîfi, kusurların onların gözünden de gizlenmesini ifade eder.

25- EL-GANÎ (اَلْغَنِي): Hiçbir kimseye ve hiçbir şeye muhtaç olmayan, kendi dışındaki her şey O'na muhtaç, sonsuz zengin olan; hiçbir cihetle kâinata ve mevcudata ihtiyacı bulunmayan, çok zengin ve her şeyden müstağnî. Gani, hiçbir şeye ihtiyacı olmayan, herşey yanında mevcud bulunduğu için hiçbir şekilde başkasına müracaat mecburiyetinde kalmayan zât demektir.

26- EL-HABÎR (اَلْخَبِيرُ): Her şeyin iç yüzünü, gizli tarafını bilen, her şeyden haberdar, göklerde ve yerde, görünen ve görünmeyen âlemlerde en gizli sırtardan, en saklı şeylerden haberdar olan, ilminin dışında hiçbir şey bulunmayan; her şeyin gizli-açık, küçük-büyük her halini bilen. En küçüğünden en büyüğüne kadar bütün eşya ve hâdiselerden Allah haberdardır. Onun haberi olmadan hiçbir hâdise cereyan etmez.

27- EL-HÂDİ (اَلْهَادِيُّ): Yol gösteren, lâyık gördüğü kullarını hidâyete erdiren, hidayeti yaratan, istediği kulunu hayırlı ve kârlı yollara muvaffak kılan, muradına erdiren, her yarattığına neye ihtiyacı varsa, ne yapması gerekiyorsa onu öğreten, murada erdiren, her bir varlığı tam bir hikmetle yaratılış gayesine doğru ileten; dünyevî ve uhrevî her konuda bütün zarar ve menfaatleri gösterip doğru yola sevk eden. Hidâyet; Allah Teâlâ'nın lütuf ve keremiyle kullarına, sonu hayır ve saadet olacak isteklerin yollarını göstermesi veya o yola götürüp muradına erdirmesi demektir. Sadece hayır yolunu ve sebeblerini göstermeye irşâd; neticeye erinceye kadar o yolda yürütmeye de tevfîk denir. Hidâyetin karşılığı dalâlettir. Dalâlet, doğru yoldan bile bile veya gaflete kapılarak sapmak demektir. Hidâyetin neticesi îman, dalâletin neticesi îmansızlık ve küfürdür.

28- EL-HÂFID (اَلْخَافِضُ): Alçaltan, düşüren, zillete düşüren, inançsızları ve emrine muhalefet edenleri alçaltan, zelil kılan, yukarıdan aşağıya indiren. Allah Teâlâ, istediği kulunu yukarıdan aşağı atıverir. Şan ve şeref sâhibi iken, rezîl ve rüsvây eder ve bu muamelesi çok defa, kendisini tanımıyan, emirlerini dinlemeyen âsiler, başkalarını beğenmiyen mütekebbirler ve hak, hukuk tanımayan zâlim zorbalar hakkında tecellî eder.

29- EL-HAFÎZ (اَلْحَفِيظُ): Koruyan, muhafaza eden, koruyup gözeten ve dengede tutan, bütün varlıkların her türlü davranış, hal ve hareketlerini kaydeden, insanların bütün yaptıklarını sorgulama için inceden inceye dikkatle kaydeden; milyonları aşan canlı türlerinin nesillerini, tohum ve nutfelerinde (çekirdeklerinde, özlerinde, spermlerinde) muhafaza edip devam ettiren; bütün varlıkları devamlı gözetimi altında tutan; onları heı türlü zarar ve kötülüklerden koruyan, her şeyi belli vaktine kadar âfât ve belâlardan saklıyan. Hıfz, korumak, demektir. Bu koruma iki şekilde olur: a) Varlıkların devamını sağlamak, muhafaza etmektir. b) Birbirlerine zıd olan şeylerin, yekdiğerlerine saldırmasını önlemek, birbirlerinin şerrinden onları korumaktır. Allah her mahlûkuna, kendine zararlı olan şeyleri bilecek bir his ilham buyurmuştur. Bu Hafîz ism-i şerîfinin tecelliyatındandır. Bir hayvan kimyevî tahlil raporuna muhtaç olmadan kendine zararlı otları bilir ve onları yemez. Kulların amellerinin yazılması, zâyi olmaktan korunması da Hafîz isminin gereğidir. Bu bakımdan âhirette yeniden dirilme ve yaptıklarından hesaba çekilme ile Hafîz isminin yakından alâkası vardır.

30- EL-HAK (اَلْحَقُّ): Fiilen var olan, varlığı ve ulûhiyyeti gerçek olan ve hiç değişmeyen, ibâdete lâyık ve her hakkın sahibi olan. Hak, varlığı hakikî bulunan zâtın ismidir.

Yani, varlığı daima sâbittir. Allah Teâlâ'nın zâtı, yokluğu kabûl etmediği gibi, herhangi bir değişikliği de kabûl etmez. Hakikaten vâr olan yalnız Allah'tır.

31- EL-HAKEM (اَلْحَكَمُ): Anlaşmazlıklarda son hükmü veren, hükmedici, iyiyi kötüden, ayırt edici, varlıklar dünyasında ve haklı ile haksız arasında hiçbir adaletsizliğe, yanlışlığa ve itiraza yer bırakmayacak şekilde hükmeden, hakkı yerine getiren. O'nun hükmü olmadan hiçbir şey, hiçbir hâdise meydana gelemediği gibi, O'nun hükmünü bozacak, geri bıraktıracak, infazına mâni olacak hiçbir kuvvet, hiçbir hükûmet, hiçbir makam da yoktur.

32- EL-HAKÎM (اَلْحَكِيمُ): Her şeyi yerli yerinde yapan, hükmü hikmetli olan, hikmet sahibi, bütün işleri hikmetli, bütün emirleri ve işleri yerli yerinde olan, her şeyi en kısa yoldan, en faydalı, en kolay ve en güzel bir şekilde yaratan. Boş iş yapmayan, her bir şeyde sayısız faydalar gözeten ve bunu yaratıkları üzerinde tecellileriyle gösteren. Allah Hakîm'dir. Faydasız, boş ve tesadüfî bir işi yoktur. Her emir ve filinin her yönüyle sonsuz fayda ve maslahatları vardır. Her yarattığı mahlûk, her yaptığı iş bütün kâinat nizamı ile alâkalıdır. Kâinatın umumî nizamı ile tenâkuz teşkil eden hiçbir hâdise, bir mahlûk, bir iş yoktur. En zararlı görülen mahlukatın bile yaratılmasının hikmeti vardır. Fare gibi zararlı görülen hayvanlar tamamen yok edildiği durumlarda bu husus açıkça görülmüştür. Bu sefer başka sorunlar ortaya çıkmıştır.

33- EL-HÂLİK (اَلْخَالِقُ): Yaratan, bütün yaratıkları takdirine uygun olarak gerekli şartlarla birlikte yaratan, her şeyin varlığını ve varlığı boyunca görüp geçireceği halleri, hâdiseleri tayin ve tesbit eden ve ona göre yaratan, yoktan var eden. Bu ism-i şerîfin mânasında iki husus vardır: a) Bir şeyin nasıl olacağını tayin ve takdir etmek, b) O takdire uygun olarak o şeyi îcad etmek.

34- EL-HALÎM (اَلْحَلِيمُ): Kızgınlıkla ve acele ile muamele etmeyen, yumuşaklık sahibi, günah ve isyanlarına rağmen kullarını hemen cezalandırmayıp onlar için tevbe ve ümit kapılarını açık bırakan; onları sonsuz rahmet ve keremiyle nzıklandırmaya devam eden. Hilm, suçluların cezasını vermeye gücü yetip dururken bunu yapmamak, onlar hakkında yumuşak davranmak ve cezalarını geriye bırakmaktır. Suçluyu cezalandırmağa iktidarı olmayana halîm denmez. Halîm, kudreti yettiği halde, bir hikmete binaen cezalandırmayana denir. Allah Teâlâ Halîm'dir. Her günah işleyeni hemen cezalandırmaz. Hışım ve gazapta acele etmez, mühlet verir. Bu mühlet içinde yaptıklarına pişman olup tevbe edenleri afveder. Israr edenler hakkında, hüküm artık kendisine kalmıştır.

35- EL-HAMÎD (اَلْحَمِيدُ): Övülen, Övgüye ve takdire lâyık, zâtındaki sonsuz kemalâtıyla her hamd ve övgüye nihayetsiz derecede lâyık olan; ezelden ebede kâinattaki bütün nimet ve ihsanlar karşılığında, hal ve dil ile her kimden her kim için yapılırsa yapılsın sayısız hamd, şükür ve övgüler yalnızca kendisine ait olan, ancak kendisine hamd ü senâ olunan, bütün varlığın diliyle biricik övülen, medhedilen. Hamd; ihsan sâhibi büyüğü övmek, tâzim fikri ve teşekkür kasdiyle medh ü senâ etmektir. Her mevcûd, hâl diliyle olsun, kâl diliyle olsun, Allah Teâlâ'yı tesbih (tenzih) ve takdîs (mukaddes kılmak, büyüklemek) etmektedir. Bütün hamd ü senâlar O'na mahsustur. Hamd ve şükürle kendisine tâzim ve ibâdet olunacak veliyy-i nimet ancak O'dur.

36- EL-HASÎB (اَلْحَسِيبُ): Hesab gören, hesaba çeken, herkesin hayatı boyunca yapıp ettiklerinin, bütün tafsilât ve teferruatiyle hesabını iyi bilen; kullarına yeten; sonsuz acizlik ve hadsiz düşmanlara karşı mahlukâtın imdadına kudret ve rahmetiyle yetişen, her şeye ve herkese her ihtiyacı için kâfi gelen. Allah Teâlâ, neticesi hesapla bilinecek ne kadar miktar ve kemmiyet varsa hepsinin neticelerini hiçbir işleme muhtaç olmadan doğrudan doğruya ve apaçık bilir.

37- EL-HAY (اَلْحَيُّ): Diri, daimî, ezelî ve ebedî olup ölme ve yok olma gibi arızalardan uzak bulunan; kâinattaki bütün hayat izleri ve canlı fertler üzerinde taklit edilmez mühürleri bulunan. Hayy, diri demektir, bunun zıddına meyyit denir ki, ölü mânasına gelir. Allah Teâlâ ölmez, daima hâzır ve nâzırdır. Yaşayan mahlûkatın hayatını veren de O'dur. O olmasaydı hayattan eser olmazdı. O daima fenâdan, zevalden, hatâdan münezzehtir.

38- EL-KÂBID (اَلْقَابِضُ): Daraltan, canlıların ruhunu alan, rızkı tutan, başta ruh, kalb ve nefisler olmak üzere bütün varlıkları bütün halleriyle kudret elinde tutan; maddî, manevî bütün darlık ve sıkıntılar sadece iradesiyle gerçekleşen, dilediğinin maddî ve manevî rızkını daraltan. Bütün varlıklar Allah Teâlâ'nın kudret elindedir. İstediği kulundan, ihsân ettiği serveti, evlâd ve iyâli, yahut hayat zevkini, gönül ferahlığını alıverir. O adam zenginken fakir olur yahut evlâd acısına boğulur yahut iç sıkıntısına, ıstırap ve huzursuzluk içine düşer. İşte bu haller, Kâbıd isminin tecellileridir.

39- EL-KÂDİR (اَلْقَادِرُ): Kudretli, her şeye gücü yeten, kendisine hiçbir şey ağır gelmeyen; zâtından ayrılmaz ve ezelî olan kudretine acizlik asla bulaşmayan, istediğini. Allah Teâlâ, kudretine bir ayna olmak üzere kâinatı yaratmıştır.

40- EL-KAHHÂR (اَلْقَهَّارُ): Yenilmeyen, yegâne galip, isyankârları kahreden, bütün varlıkları emir ve iradesi altında bulunduran, hiç kimse hükmünden kaçıp kurtulamayan. Kahr, bir şeye, onu hor ve hakîr kılacak veya mahv ve helâk edebilecek sûrette galib olmaktır. Allah Teâlâ Kahhâr'dır, her vechile üstün ve daima galibdir. Kuvvet ve kudretiyle her şeyi içinden ve dışından kuşatmıştır. Hiçbir şey O'nun bu ihâtasından dışarı çıkamaz. Ona karşı herşeyin boynu büküktür. Kahrına yerler, gökler dayanamaz. Kahr ile nice azıp sapmış ümmetleri ve milletleri mahv ve perişan etmiştir.

41- EL-KAVÎ (اَلْقَوِي): Kuvvetli, güçlü, her şeye gücü yeten, kudretli, kuvveti bütün kâinata hâkim ve bütün eşyayı zapteden ve bütün varlıkları hükmü altına alan, çok kuvvetli.

42- EL-KAYYÛM (اَلْقَيُّومُ): Kendi kendine var, varlığı için hiçbir sebebe ihtiyacı olmayan, bizatihi varlıkta kalabilen fakat bütün eşya onun iradesi ve yaratmasıyla varlıklarını sürdüren ve bütün varlıkları hassas bir denge ve ölçü ile ayakta tutan ve önemli vazifelerde çalıştıran, gökleri, yeri, her şeyi ayakta tutan; her şeyin varlığı kendisine bağlı olup kâinatı idare eden. Kayyûm, kâim'in mübalâğasıdır. “Her şey üzerinde kâim” demektir. Bunun mânası “Bir şeyin kıyâmı, yani, bir varlık sâhibi olarak durabilmesi neye bağlı ise, onu veren” demektir. Allah Teâlâ, her şeyin mukadder olan vaktine kadar durması için sebeblerini ihsân etmiştir. Onun için herşey Hak ile kâimdir.

43- EL-KEBÎR (اَلْكَبِيرُ): Büyük, ulu, zâtının ve sıfatlarının mahiyeti anlaşılamayacak kadar ulu, **s**ınırsız isim ve sıfatlarıyla ilmimizi aşan sonsuz büyüklük sahibi olan, büyüklükte kendisinden daha büyüğü düşünülemeyen. Allah Teâlâ kibriyâ sâhibidir. Kibriyâ, zâtın kemâli demektir. Her bakımdan büyük, varlığının kemâline hudut yoktur. Bütün büyüklükler O'na mahsustur.

44- EL-KERÎM (اَلْكَرِيمُ): Şerefli, cömert, çok cömert, fazilet türlerinin hepsine sahip, bütün hayatları binlerce duygu, âlet ve organlarla donatıp süsleyen; sonsuz rahmet hazinelerinin süslü ve tatlı nimetlerini karşılık beklemeden önlerine seren, sonsuz keremi, yarattığı bütün sanatlı mahlukât üzerindeki tezyinat ve bunların terbiyelerindeki dikkat ve titizlikle açıkça görünen, keremi, lütuf ve ihsânı bol.

45- EL-KUDDÛS (اَلْقُدُّوسُ): Tertemiz, yüce, her türlü hatâdan, gafletten, aczden ve eksiklikten çok uzak ve pek temiz, her eksiklikten münezzeh; dalâlet ehlinin kendisi

hakkındaki her türlü asılsız düşüncelerinden uzak; kâinatı bütün varlıklarıyla temizleyen ve güzelleştiren. Allah, hissin idrâk ettiği, hayâlin tasavvur ettiği, vehmin tahayyül ettiği, fikrin tasarladığı her vasıftan münezzeh ve müberradır.

46- EL-LATÎF (اَللَّطِيفُ): Müşfik, lütüfkar, varlıkların en ince noktalarını bilen, yaratılmışların ihtiyacını en ince noktasına kadar bilip sezilmez yollarla karşılayan, varlıkları en nâzik incelikler ve güzellikler içinde yaratan, her bir canlıya lütufkarlıkla ihsan ve ikramlarda bulunan; ince ve sezilmez yollardan kullarına çeşitli faydalar ulaştıran.

47- EL-MÂCİD (اَلْمَاجِدُ): Şanlı, şerefli, şanı yüce ve keremi çok, zât ve sıfatı her şeyden yüce, lütuf ve keremiyle her şeyden üstün, her türlü yüceltmeye nihayet derecede lâyık olan, zâtı, sıfatlan ve isimleri, izzet ve azametin şan ve şerefin son mertebesinde bulunan, kadr ü şânı büyük, kerem ve müsamahası bol. Allah Teâlâ'nın kendisine yakın olan kullarına lütüf ve ihasanı ifadeye sığmaz, ölçüye gelmez. Meselâ: Onları temiz ahlâk sâhibi olmaya, iyi işler yapmaya muvaffak kılar da, sonra yaptıkları o güzel işleri, hâiz oldukları seçkin vasıfları sebebiyle onları över, sitayişlerde bulunur. Kusurlarını afveder, kötülüklerini mahveder.

48- MÂLİKÜ'l-MÜLK (مَالِكُ الْمُلْكِ): Mülkün gerçek sahibi, kâinatın, ezelden ebede tek gerçek sahibi ve mutlak hâkimi, Allah Teâlâ mülkün hem sâhibi, hem hükümdârıdır. Mülkünde dilediği gibi tasarruf eder. Hiçbir kimsenin O'nun bu tasarrufuna itiraz ve tenkide hakkı yoktur. Dilediğine verir, dilediğinden alır. Mülkünde hiçbir ortağa ve yardımcıya ihtiyacı yoktur.

49- EL-MÂNİ' (اَلْمَانِعُ): Engel olan, istediği şeylere engel olan, dilemediği şeyin gerçekleşmesine müsaade etmeyen, kötü şeylere engel olan, varlıkları hadlerini aşmaktan ve saltanatına ortaklıktan men eden; zararlı ve tehlikeli sebepleri izni dışında yaratıklarına zarar vermekten alıkoyan; dilediğinden dilediği şeyi esirgeyen, bir şeyin meydana gelmesine müsâade etmeyen. İyi ve kötü pek çok arzularımız vardır ki biri bitmeden biri ortaya çıkar. Yaşadığımız müddetçe bunlar ne biter, ne de tükenir. Biz de bu arzularımızı elde etmek için çalışır dururuz. Her arzumuz bir takım sebeplere, sebepler de Mâni' (mani olan) ve Mu'tî (veren) olan Allah'ın emrine bağlıdır. Allah Teâlâ isteyenlerin isteklerini, dilerse verir; o zaman isteyenin tuttuğu sebepler çabucak meydana gelir. Mu'tî ism-i şerîfinin mânası budur. Allah Teâlâ bazı isteklere de müsaade etmez. O zaman isteyenin yapıştığı sebepler kısır kalır, ne kadar çabalanırsa çabalansın netice vermez. Bu da Mâni' ism-i şerîfinin tecellîsidir. Kullarının başına gelecek felâket ve musibetleri önlemek, geri çevirmek de yine Mâni' ism-i şerîfinin tecelliyatındandır.

50- EL-MECÎD (اَلْمَجِيدُ): Şanlı, şerefli, şerefi yüksek, zâtı şerefli, fiilleri güzel olan, her türlü övgüye lâyık bulunan. Bu ism-i şerîfin mânasında iki mühim unsur vardır: a) Azamet ve kudretinden dolayı yaklaşılamaz olmak. b) Yüksek huylarından, güzel işlerinden dolayı övülüp sevilmek.

51- EL-MELİK (اَلْمَلِكُ): Hükümran olan, buyrukları tutulan, görünen ve görünmeyen âlemlerin sahibi ve idarecisi olan, mülk ve saltanat en yüksek mertebesiyle sadece kendisine âit olan, bütün mahlûkatın hakikî sâhibi ve mutlak hükümdârı. Allah'ın, ne zâtında ve ne de sıfatında hiçbir varlığa ihtiyacı yoktur, bilâkis herşey zâtında, sıfâtında, varlığında ve varlığının devamında O'na muhtaçtır, bütün kâinatın hakikî sâhibi, mutlak hükümdârıdır

52- EL-METÎN (اَلْمَتِينُ): Kuvvetli, güçlü, kudretli, her şeye gücü yeten, her şeye tam bir teslimiyetle boyun eğdiren; hiçbir fiilinde hiçbir güçlükle karşılaşmayan; hiçbir varlık, vasıta ve cisim fiillerine hiçbir cihetle engel olmayan, çok sağlam. Kuvvet, tam bir kudrete delâlet eder. Metânet ise kuvvetin şiddetini ifade eder. Allah'ın kuvveti de öteki sıfat ve

isimleri gibi nâ-mütenâhîdir (sonsuzdur), tükenmez, gevşemez, hudut içine sığmaz, ölçüye gelmez. Allah'ın kudreti bahsinde zorluk-kolaylık söz konusu değildir. Bir yaprağı yaratmakla kâinatı yaratmak birdir. Allah Teâlâ tam bir kuvvet sahibi olmak bakımından, Kavî, gücünün çok şiddetli olması bakımından Metîn'dir.

53- EL-MUAHHİR (اَلْمُؤَخِّرُ): Erteleyen, geri bırakan, istediğini geri koyan, istediğini zaman ve mekân yönünden, maddî-manevî yönden, şeref ve rütbe bakımından sona bırakan; her şeyi eceli gelinceye kadar erteleyen; imtihan gereği genellikle kullarının cezasını hemen vermeyip âhiret gününe bırakan. Allah Teâlâ istediğini ileri, istediğini geri aldığı gibi, bâzan da kullarının teşebbüslerini, onların bekledikleri zamanda neticelendirmez, maksadlarını arkaya bırakır. Bunda birçok hikmetleri vardır. Bu hikmetleri araştırmak, sezmeğe çalışmak gerekir.

54- EL-MUBDİ' (اَلْمُبْدِئُ): İlkin yaratan, her şeyi yokluktan çıkaran, kudret ve iradesiyle varlıklara ilk yaratılışlarında yoktan, hiçten vücut veren, onlara gerekli olan şeyleri de hiçten icat edip ellerine veren, mahlûkatı maddesiz ve örneksiz olarak ilk baştan yaratan. Mübdi, bir mânada îcad demektir. Muîd ism-i şerîfi de îcad mânasına gelir. İcadın bir benzeri daha evvel yaratılmış, meydana getirilmiş ise iâde; değilse, yani benzeri, maddesi olmayan yeni bir şey ise ibdâ denir.

55- EL-MUCÎB (اَلْمُجِيبُ): Duaları kabul eden, dileklere karşılık veren, bütün varlıkların hal ve dille yardım istemelerine ve dualarına tam bir hikmet, rahmet ve inayetle dâima cevap veren, darda ve sıkıntıda olanların imdadına koşan, kendine dua edip yalvaranların isteklerini işitip cevab veren. Burada bir hususu iyi bilmek gerekir: Cevab vermek ayrıdır, kabûl etmek ayrıdır. Âyet-i kerîmede, Allah tarafından her duaya cevab verileceği vaat edilmiştir ["*Kullarım Beni Senden soracak olurlarsa, bilsinler ki Ben pek yakınım. Bana dua edenin duasına icabet ederim. Öyleyse onlar da davetime icabet ve Bana hakkiyle inanıp tasdik etsinler ki doğru yolda yürüyüp selamete ersinler*" (Bakara 2/186)]. Fakat kabul edileceği vaat edilmemiştir. Zira kabul edip etmemek Cenâb-ı Hakk'ın hikmetine bağlıdır. Hikmeti iktiza ederse istenenin aynını, aynı zamanda kabul eder. Dilerse istenenin daha iyisini verir. Dilerse o duayı âhiret için kabul eder, dünyada neticesi görülmez. Dilerse de kulun menfaatine uygun olmadığı için hiç kabul etmez.

56- EL-MUĞNÎ (اَلْمُغْنِي): Zengin kılan, kullarından dilediğini lütfü ile zengin kılan, dilediğini muhtaç olmaktan kurtaran, zenginlik verip tatmin eden, bütün mevcudatın bütün ihtiyaçlarını tükenmez servet ve hazinelerinden karşılayan ve varlık sahibi her bir yaratığa servet ve zenginliği ihsan eden. Allah Teâlâ dilediğini zengin eder, ömür boyunca zengin olarak yaşatır. Dilediğini de ömür boyunca fakirlik içinde bırakır. Bazı kullarını zenginken fakir, bazılarını da fakirken zengin yapar. Yahya bin Muaz: "*Kıyamet günü fakirlik ve zenginlik tartılmayacak; fakirliğe ne ölçüde sabredildiği, zenginliğe de ne ölçüde şükredilmiş olduğu hesab edilecek. Mesele, çok fakir veya çok zengin olmak değil, çok sabretmek veya çok şükretmektir*".

57- EL-MUHEYMİN (اَلْمُهَيْمِنُ): Gözeten, gözetici ve koruyucu, hükmü altına alan, kâinatın bütün işlerini gözetip yöneten, bütün yaratıkları her türlü hal, hareket ve davranışlarında görüp gözeten; herşey denetim ve koruyuculuğu altında bulunan. Allah, yarattığı mahlûkatının amellerini, rızıklarını, ecellerini bilip muhafaza eder. Bütün varlığı görüp gözeten, yetiştirip varacağı noktaya ulaştıran ancak O'dur.

58- EL-MUHSÎ (اَلْمُحْصِيُّ): Her şeyi kaydedip sayan, bilen, her şeyi tek tek ve bütün ayrıntılarıyla bilen ["*Bilinmeyen nice hazineler ve görünmeyen gayb aleminin anahtarları O'nun yanındadır. Onları kendisinden başkası bilemez. Karada ve denizde ne varsa hepsini O*

bilir. O'nun haberi olmadan bir tek yaprak bile düşmez. Yer altı tabakalarının karanlıkları içindeki tek bir tane, hasılı yaş ve kuru hiç bir şey yoktur ki açık, net bir kitapta bulunmasın" (En'âm 6/59)], ilmiyle maddî ve manevî bütün her şeyi kuşatan; ne zâtı ve ne de ilmi hiçbir şekilde ihata edilemeyen, bildirdikleri dışında hiçbir şey bilinemeyen; dünyada kullarının küçük-büyük bütün yaptıklarını bilen ve mahşerde sayıp dökecek olan, herşeyin sayısını bir bir bilen. İlmi herşeyi ihâta eden ve herşeyin miktarını bilip eksiksiz tastamam sayabilen Allah'dır. Allah Teâlâ, herşeyi olduğu gibi görür ve bilir, yani bütün mevcûdatı toptan bir yığın hâlinde birbirinden seçilmez karışık bir şekilde değil; cinslerini, nev'ilerini, sınıflarını, ferdlerini, zerrelerini birer birer saymış gibi gayet açık görür ve bilir.

59- EL-MUHYÎ (اَلْمُحْيِي): Dirilten, hayat veren, can veren, cansız maddelerden canlı maddeler yaratan, hayatı veren ve onu rızıkla devam ettiren; hayat için gerekli olan şartları hazırlayan; bütün canlıları vasıtasız olarak kudretiyle ihya eden ve ölüleri dirilten; manen ölü kalpleri imanla hayatlandıran; kışta ölen sayısız canlıları baharda yeniden dirilten, sağlık veren. Allah Teâlâ, cansız maddelere hayat ve can verir. Her gün, her saat, her saniye yeryüzünde milyonlarca varlık hayat bulup dünyaya gelmektedir. Bütün bunlar, Allah'ın emr ü fermaniyle, yaratmasıyle ve müsaadesiyle olmaktadır. Allah yoğu var edip hayat verdiği gibi, ölüyü de tekrar canlandırabilir. Buna ihyâ, yani diriltme denir. Hayatı hiç yoktan veren zâtın, ölülere yeniden hayat verip diriltmesi elbette son derece kolaydır. Asıl zor olan bir şeyi ilk defa yapmaktır. Yapılanın tekrarı ise kolaydır.

60- EL-MUÎD (اَلْمُعِيدُ): Tekrar yaratan, öldürüp yeniden dirilten, ölmüş ve dağılmış, yok olmuş sayısız canlıları her baharda ilk yaratılışlarında olduğu gibi yeniden diriltip inşâ eden (yaratan); gönderdiği rızıklarla varlıkların mevcudiyetini her an tazeleyen; mahşerde ise bu ismin azamî derecede tecellîsiyle bütün varlıkları oraya uygun bir tarzda yeniden yaratan. Herşey mukadder olan ömrünü tamamlayıp öldükten sonra, Allah'tan başka kimse kalmaz, fakat varken yok olan bu insanları âhiret günü Allah Teâlâ diriltip yeniden hayatlandırır, yeniden yaratır. Sonra da dünya hayatlarında yaptıkları işlerden hesaba çeker.

61- EL-MUİZ (اَلْمُعِزُّ): Aziz kılan, izzet ve şeref veren, yücelten, bütün izzet doğrudan doğruya irâdesine bağlı olan; dilediğini dilediği şekilde aziz kılan, ağırlayan. İzzet ve zillet, birbirine zıd mânalardır. İzzet kelimesinde "şeref ve haysiyet", Zillet kelimesinde ise "alçaklık" mânası vardır. Bunlar hep Allah Teâlâ'nın, mahlûkatı üzerindeki tasarrufları cümlesindendir.

62- EL-MUKADDİM (اَلْمُقَدِّمُ): Öne alan, istediğini öne alan, ileri geçiren, istediğine, zaman ve mekân yönünden; maddî manevî yönden, şeref ve rütbe bakımından öncelik veren. Allah Teâlâ bütün mahlûkatı yaratmıştır. Ancak seçtiklerini ileri almıştır. İnsanların bazısını dince, dünyaca bazısı üzerine derece derece yükseltmiştir. Fakat bu yükseltme ve seçme, kulların kendi amelleri ile ona lâyık olmaları neticesinde olmuştur.

63- EL-MUKÎT (اَلْمُقِيتُ): Rızıklandıran, besleyen, idare eden, bedenlerin ve ruhların gıdasını yaratıp veren, bilip gücü yeten ve koruyan, her şeyi lâyıkıyla gözeten, iyiyi iyiliğinden, kötüyü de kötülüğünden derecesine göre hissedar eden; maddî ve manevî her türlü rızkı veren, her yaratılmışın azığını ve gıdasını tayin eden. Bu mânaya göre Mukît, Rezzak mânasınadır. Yalnız Mukît, Rezzâk'tan daha hususîdir. Rezzak, azık olanı da olmayanı da içine alır.

64- EL-MUKSİT (اَلْمُقْسِطُ): Adaletle hükmeden, adaletli, her fiil ve icraatında hak ve adaleti gözeten, adaletten ayrılmayan, bütün işlerini denk, birbirine uygun ve yerli yerinde yapan, mazluma acıyıp zalimin elinden kurtaran. Allah Teâlâ en üstün bir adalet ve merhametin sahibidir. Kullarına muamelesi merhamet ve adalet üzeredir. Yapılmış olan hiçbir

iyiliğin zerresini bile karşılıksız bırakmaz. İnsanların birbirlerine karşı işledikleri haksızlıkları da düzelterek hakkı yerine getirir.

65- EL-MUKTEDİR (اَلْمُقْتَدِرُ): Herşeye gücü yeten, kudretli, sonsuz ve sınırsız kudretine bütün varlıkları itirazsız itaat ettiren, kuvvet ve kudret sâhipleri üzerinde istediği gibi tasarruf eden. Allah Teâlâ her şeye karşı mutlak ve ekmel surette Kâdirdir. Her şeye kâdir olduğu içindir ki, dilediği şeyi yaratır ve isterse onda dilediği kadar kuvvet ve kudret de yaratır.

66- EL-MU'MİN (اَلْمُؤْمِنُ): Güven veren, inananları güvenlikte kılan, vaadine güvenilen, muhafaza ve himayesiyle her korkuyu gideren, her tehlike ve felâketten kurtuluş ve güven veren, gönüllerde iman ışığı yakan; kendine sığınanlara aman verip onları koruyan, rahatlandıran. Allah Teâlâ, kalblere iman ve hidayet bağışlayarak oralardan şübhe ve tereddüdleri kaldırmıştır. Kendine sığınanlara aman verip korumuş, emniyetle rahatlandırmıştır.

67- EL-MUMÎT (اَلْمُمِيتُ): Öldüren, ölümü veren, kullarını fani dünyadan baki âleme götüren, canlı bir mahlûkun ölümünü yaratan. Allah, yarattığı her canlıya muayyen bir ömür takdir etmiştir. Canlı varlıklar için ölüm mukadder ve muhakkaktır [“*Her canlı ölümü tadacaktır*” (Âl-i Imrân 3/185, Enbiya 21/35, Ankebut 29/57)]. Hayatı yaratan Allah olduğu gibi, ölümü yaratan da yine O'dur. Ancak bu ölüm, yok oluş, hiçliğe gidiş değil, bilakis fâni hayattan bâkî hayat geçiştir.

68- EL-MUNTAKİM (اَلْمُنْتَقِمُ): Günahkarları/suçluları adaleti ile müstehak oldukları cezaya çarptıran, asilerden intikam alan, emir ve yasaklarına karşı gelenleri, helâl dairenin dışına taşanları cezalandıran; din düşmanlarına, hakkı alçaltmak için çalışanları er veya geç, hatır ve hayale gelmez felâketlerle perişan eden. Allah Teâlâ'nın intikamı vardır. Asilerin belini kıran, canilerin hakkından gelen, taşkınlık yapan azgınlara hadlerini bildiren şübhesiz ki O'dur.

69- EL-MUSAVVİR (اَلْمُصَوِّرُ): Şekil veren, her şeye şekil ve özellik veren, her bir yaratığa titizlik ve maharetle sanatlı bir şekilde farklı suretler giydirerek sanatının güzellik ve mükemmellikleri gösteren. Allah Teâlâ herşeye bir suret, bir özellik vermiştir. Herşeyin kendisine göre şekli, dıştan görünüşü vardır ki, başkalarına benzemez. Mesela: İnsanlar arasında tamamiyle birbirinin aynı iki insan yoktur. Bundan daha garibi, parmak uçlarındaki çizgilerdir. Bu çizgiler, insanların sayısı kadar değişiktir ve hiçbiri ötekine uymaz. Şu halde insanın hiç taklit olunamayacak imzası, bastığı parmak izidir. İşte bunlar, Allah Teâlâ'nın Musavvir isminin tecellileridir.

70- EL-MUTEÂLÎ (اَلْمُتَعَالِي): Pek yüce, noksanlıklardan yüce, izzet, şeref ve hükümranlık bakımından en yüce, aşkın, yüceliğinin sonu olmayan, her türlü noksanlıklardan uzak bulunan, yaratılmışlar hakkında aklın mümkün gördüğü her şeyden, her hal ve tavırdan pek yüce ve pek münezzeh. Meselâ, bir zengin hakkında, “Bu adam yarın fakir düşebilir” denebilir ve adam da zenginken fakir olabilir. Fakat Allah Teâlâ hakkında, bu gibi ihtimallerin düşünülmesi mümkün değildir. O, her türlü noksanlık, eksiklik, zaaf, âcizlik, hatâ ve kusurdan münezzehtir. İsteyenler çoğaldıkça ihsanı artar, herkese hikmet ve iradesine göre verir. Verdikçe hazineleri tükenmez.

71- EL-MUTEKEBBİR (اَلْمُتَكَبِّرُ): Ululuk sahibi, yegâne büyük, azamet ve yüceliğini izhar eden, yaratıkların bütün sıfatlarından sonsuz derecede yüksek olan; varlıklar dünyasında büyüklüğünü gösteren; kendini zâtına lâyık sıfatlarla tanıtan, her şeyde ve her hâdisede büyüklüğünü gösteren. Büyüklük ve ululuk, ancak Allah'a mahsustur, varlığı ile yokluğu

Allah'ın bir tek emrine ve iradesine bağlı bulunan kâinattan hiçbir mevcut, bu sıfatı takınamaz.

72- EL-MUZİL (اَلْمُذِلُّ): İtibardan düşüren, değersiz kılan, alçaltan, zillet veren, dilediğini müstahak olduğu şekilde zillete düşüren, hor ve hakîr eden. İzzet ve zillet, birbirine zıd mânalardır. İzzet kelimesinde "şeref ve haysiyet", Zillet kelimesinde ise "alçaklık" mânası vardır. Bunlar hep Allah Teâlâ'nın, mahlûkatı üzerindeki tasarrufları cümlesindendir.

73- EN-NÂFİ' (اَلنَّافِعُ): Fayda veren, dilediğine fayda veren, bütün hayır ve menfaat elinde bulunan; hayır murat ettiği kimseden o hayrı geri çevirecek kendisinden başka kimse bulunmayan, hayır ve menfaat verici şeyleri yaratan. Menfaatları ve mazarratları, hayır ve şerleri yaratan Allah Teâlâ'dır. İnsana menfaat ve zararlar belli bazı sebebler altında geliyorsa da, o sebebler o menfaat ve zararların sahibi ve müessiri değil, birer perdesidir. Gerçekte zararın da faydanın da, hayrın da şerrin de yaratıcısı Allah'tır.

74- EN-NÛR (اَلنُّورُ): Nurlandıran, aydınlatan, nurun/aydınlığın kaynağı, bütün kâinatı maddeten aydınlattığı gibi, kullarının hayat yollarını akıl nimetiyle, gönderdiği kitap ve peygamberlerle aydınlatan; müminlerin kalplerini iman ile nurlandıran, âlemleri nurlandıran; istediği sîmalara, zihinlere ve gönüllere nûr yağdıran. Bütün eşyayı aydınlatan nûr, şübhesiz ki, Allah'ın zâtının nûrundandır. Çünkü göklerin ve yerin nûru O'dur. Nasıl ki, güneşin aydınlattığı her zerre, güneşin varlığına bir delildir, kâinatın her zerresinde görünen aydınlık da, o aydınlığı yaratan varlığın mevcud olmasına bir delil teşkil etmektedir.

75- ER-RÂFİ' (اَلرَّافِعُ): Yücelten, yükselten, derece derece yukarı kaldıran, müminleri yükselten, izzet ve şeref veren, inananları ve emrine itaat edenleri yükselten; maddî manevî her türlü rütbe iradesinin elinde olan ve istediğini bu rütbelere yükselten. Allah Teâlâ, istediği kulunu indirdiği gibi, istediği kulunu da yükseltir. Şan ve şeref verir. Bazı gönülleri iman ve irfan ışığı ile parlatır, yüksek hakikatlardan haberdar eder. Allah'ın yükselttiği insanlar, çok defa melek huylu, tatlı dilli, insanların ayıplarını, kusurlarını örtüp eksiklerini tamamlayan; onlara malıyla, bedeniyle, bilgisiyle, nasihatiyle yardım eden nazik, kibar insanlardır. Onlar bu istikametten ayrılmadıkça Allah da bu nimeti kendilerinden almaz.

76- ER-RAHÎM (اَلرَّحِيمُ): Bağışlayan, esirgeyen, rahmeti herşeyi kuşatan, kâinattaki bütün nimet ve ihsanlar af ve rahmet, şefkat ve merhamet kendi eseri olan ve âhirette müminlere sonsuz nimetler ihsan edecek olan, pek ziyade merhamet edici; verdiği nimetleri iyi kullananları daha büyük ve ebedî nimetler vermek suretiyle mükâfatlandırıcı. Rahmân ism-i şerîfinden Allah Teâlâ'nın ezelde bütün mahlûkatı için hayır ve rahmet irade buyurduğu anlaşılır, Rahîm ism-i şerîfi ise, mahlûkatı arasında irade sahipleri, hususan müminler için rahmet-i İlâhiyyenin tecellisini ifade eder

77- ER-RAHMÂN (اَلرَّحْمَنُ): Esirgeyen, bağışlayan, şefkat ve merhametinin eserleriyle bütün kâinatı dolduran, mümin-kâfir, sevdiği-sevmediği ayırdetmiyerek ayırt etmeksizin bu dünyada bütün mahlûkatına sayısız nimetler veren, ezelde bütün yaradılmışlar hakkında hayır ve rahmet irade buyuran, hayatları için lüzumlu olan bütün rızıkları veren.

78- ER-RAKÎB (اَلرَّقِيبُ): Gözetleyen, gözeten, gözetleyip kontrol eden, mahlukâtın hareket, davranış, hal ve işlerini devamlı kontrol ve gözetimi altında tutan, bunları kaydeden, bütün varlıklar üzerinde gözcü, bütün işler murakabesi altında bulunan. Bir şeyi koruyan ve devamlı kontrol altında bulundurana rakîb derler; bu da bilgi ve muhafaza ile olur. Allah Teâlâ, bütün varlıkları her lâhza gözetip duran bir şâhid, bir nâzırdır. Hiçbir şeyi kaçırmaz. Her birini görür ve herkesin yaptığına göre karşılığını verir.

79- ER-RAÛF (اَلرَّؤُفُ): Şefkati olan, şefkati çok, rahmet ve şefkatiyle her bir canlının üzerinde titreyen; en gizli ve en küçük ihtiyaçlarına cevap veren; son derece merhamet ve şefkat sahibi.

80- ER-REŞÎD (اَلرَّشِيدُ): Yol gösteren, bütün işleri isabetli ve hedefine ulaştıran, irşad edici, hiç kimseye danışma ihtiyacı duymadan, bizzat, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan en güzel şekilde ayırıp kullarına da bunu gösteren; kâinatı bütün varlıklarıyla istikâmet üzere hikmetle, en kısa ve en kolay yola sevk eden, bütün işleri ezelî takdîrine göre yürütüp, bir nizam ve hikmet üzere âkıbetine ulaştıran; her şeyi yerli yerine koyan, en doğru şekilde nizama sokan. Reşîd isminde iki mâna vardır: a) Doğru ve selâmet yolu gösteren. Bu mânada Hâdî ismiyle eş mânaya gelir. b) Hiçbir işi boş ve faydasız olmayan, hiçbir tedbirinde yanılmayan, hiçbir takdirinde hikmetsizlik bulunmayan zât mânasındadır.

81- ER-REZZÂK (اَلرَّزَّاقُ): Bol bol rızık veren, rızıklandıran, azıkları yaratıcı, bedenlerin ve ruhların gıdasını yaratıp veren, her bir yaratığın rızıklarını ayrı ayrı, tam bir ölçü, intizam, rahmet ve hikmetle aksatmaksızın vakti vaktinde veren, yaratılmışlara, faydalanacakları şeyleri ihsân eden. **Rızık,** Allah Teâlâ'nın bilhassa yaşayan mahlûkatına faydalanmalarını nasib ettiği her şeydir. Rızık yalnız yenilip içilecek şeylerden ibaret değildir. Kendisinden faydalanılan herşeye rızık denir. Maddî rızık, her türlü yiyecek ve içecek, giyilecek ve kullanılacak eşya, para, mücevher, çoluk-çocuk, vücudun çalışma kudreti, bilgi, mal-mülk, servet v.s. gibi şeylerdir. Manevî rızık ise, ruhun ve kalbin gıdası olan şeylerdir. Başta iman olmak üzere insanın manevî hayatına ait bütün duygular ve o duyguların ihtiyacı olan şeyler, hep manevî rızıktır.

82- ES-SABÛR (اَلصَّبُورُ): Çok sabırlı, bütün âsilere lâyık oldukları cezayı vermeye her an gücü yettiği halde onları cezalandırmada acele etmeyen; sabırsızlıkla henüz zamanı gelmeyen bir işi yapmaya tevessül etmeyen ve bütün sabırlıların sabrı onun yardım ve rahmetiyle var olan. Allah, bir işi, vakti gelmeden yapmak için acele etmez. Yapacağı işlere muayyen bir zaman koyar ve onları koyduğu kanunlara göre -zamanı gelince- icra eder. Önceden çizdiği zamandan, -bir tenbelin yaptığı gibi- geciktirmez. Ve keza -bir acelecinin yaptığı gibi- zamanı gelmeden yapmağa kalkmaz. Bilakis her şeyi, hangi zamanda yapılmasını takdir buyurmuş ise, o zaman yapar.

83- ES-SAMED (اَلصَّمَدُ): Her şey kendisine muhtaç olduğu halde kendisi hiçbir şeye muhtaç olmayan, muhtaç olmayan, hâcetlerin bitirilmesi, ızdırapların giderilmesi için tek merci, ihtiyaç ve dileklerde kendisine müracaat edilen, arzu ve bütün istekler kendisine sunulan. Allah Teâlâ, her dileğin biricik merciidir. Yerde, gökte bütün hâcet sâhipleri yüzlerini O'na döndürmekte, gönüllerini O'na bağlamakta, el açarak yalvarmalarını O'na arzetmektedirler. Buna lâyık olan da yalnız O'dur.

84- ES-SELÂM (اَلسَّلَامُ): Esenlik veren, sulh ve barış temin eden, yaratıklarını selâmette kılan, her türlü kusur, acizlik, noksanlık ve başkalarının kendisine kusur, noksan ve zarar vermesinden sonsuz derecede uzak ve emin bulunan, yaratıklarına huzur ve emniyet bahşeden, her çeşit ârıza ve hâdiselerden sâlim kalan; her türlü tehlikelerden kullarını selâmete çıkaran; Cennet'teki bahtiyar kullarına selâm eden. Bu ism-i şerif, Kuddûs ismi ile yakın bir mana ifade etmekte ise de Selâm ismi, daha ziyade istikbale aittir. Yani Cenâb-ı Hakk'ın gerek zâtı, gerek sıfatı ileride en ufak bir tegayyüre, bir değişikliğe, bir zaafa uğramaktan münezzehtir. O, ezelde nasılsa ebedde de öyledir.

85- ES-SEMÎ' (اَلسَّمِيعُ): İşiten, ezelden ebede varlıkların bütün seslerini biri diğerine engel olmaksızın işiten; iyi işiten. Allah Teâlâ işitir. Kalblerimizdeki sözleri ve işitilmek

şanından olan her şeyi işitir. Mesafeler, onun işitmesine perde olamaz. Birini işitmesi, ötekilerini işitmesine mâni olmaz. Her hâdiseyi aynı derece açık olarak işitir.

86- EŞ-ŞEHÎD (اَلشَّهِيدُ): Her şeyi görüp şahit olan, her şeyi gözlemiş olarak bilen, bütün varlıkları her an müşâhadesi altında bulunduran; varlık ve birliğine, elçilerinin ve kitaplarının hak olduğuna, konuşması, fiilleri ve eserleriyle bizzat şahitlik eden, her zamanda hâdiselerin dış yüzünü bilen ve her yerde hâzır ve nâzır olan. Allah, mutlak surette herşeyi bilmesi bakımından Alîm'dir. Hâdiselerin esrarını, iç yüzünü bilmesi yönünden Habîr'dir. Dış yüzünü bilmesi yönünden ise Şehîd'dir.

87- EŞ-ŞEKÛR (اَلشَّكُورُ): Mükafatlandıran, az amele/iyiliğe çok sevap veren, kullarının bütün şükür ve sâlih amellerinden haberdar olan, şükredenlerin nimetlerini arttıran; en küçüğünü dahi zayi etmeksizin bütün iyiliklere bol bol sevaplar ihsan eden, kendi rızâsı için yapılan iyi işleri, daha ziyadesiyle karşılayan. Şükür, iyiliği, iyilikle karşılamak demektir. Şükür, Allah Teâlâ'ya karşı kulun yapması gereken bir vazifesidir. Şekûr ise, az tâat karşılığında çok büyük dereceler veren, sayılı günlerde yapılan amel karşılığında âhiret âleminde sonsuz nimetler lûtfeden demektir.

88- ET-TEVVÂB (اَلتَّوَّابُ): Tövbeleri kabul edip, günahları bağışlayan, kullarını tövbeye sevkeden ve tövbelerini kabul eden, isyanından dönen kullarının tövbelerini her zaman kabul eden; sevdiği kulunun günahla bağlantısını kesen ve tövbeye muvaffak kılan. Bu ism-i şerîf, tevbe'nin mübalâğa sîgasıdır. Tevbenin asıl mânâsı dönmektir. Kulun isyan yolundan dönmesi demektir.

89- EL-VÂCİD (اَلْوَاجِدُ): Bulan, istediğini istediği anda bulan, istediği her şeyi bulabilen, elinden hiçbir şey kaçmayan, sonsuz derecede varlıklı olan, hiç bir şeye ihtiyacı olmayan. Kendisi için lüzumlu olan şeylerin hiç birinden mahrum olmayan.

90- EL-VÂHİD (اَلْوَاحِدُ): Bir, zâtında, sıfatlarında, işlerinde, isimlerinde ve hükümlerinde asla ortağı veya benzeri ve dengi bulunmayan, bölünüp parçalara ayrılmaması ve benzerinin bulunmaması anlamında tek, eşi bulunmayan; birliğinin tecellisiyle kâinatı bir fabrika gibi çalıştırıp varlıkları o fabrikanın çarkları ve bir vücudun azaları gibi birlik, dayanışma ve bütünlük içerisinde birbirinin yardımına koşturan.

91- EL-VÂLÎ (اَلْوَالِي): Yöneten, sahip, kâinata hâkim olup onu yöneten, her şeyin dizginini elinde tutan; varlıkları idare, hâkimiyet ve tasarrufu altında bulunduran, mahlûkatın işlerini yoluna koyan, bu muazzam kâinatı ve her an olan biten hâdisatı tek başına tedbir ve idare eden. Allah Teâlâ bütün varlığı idare eden, biricik ve en büyük vâlidir. Diğer vâliler ve hükümdarların idaresi, O'nun izni ve müsaadesi iledir. Ve onların velâyet ve idaresi, son derece noksandır. Allah'ın velâyet ve tedbiri ise sınırsız, gerçek ve hakikîdir. Her şey emri ve iradesi altındadır. Her şeyi bilir. Ondan habersiz mülkünde hiç bir şey cereyan etmez. Âdile mükâfatını, zâlime cezasını eksiksiz verir. Sebepler, O'nun icraat ve idaresinde yardımcı değil, sadece izzet ve haşmetini gösteren birer perdedirler. Hakikî tesir, O'nun kudretindendir.

92- EL-VÂRİS (اَلْوَارِثُ): Servetin, mülkün gerçek sahibi, her şeye varis olan, varlığının sonu olmayan, mülkün ezelî ve ebedî olan; kendinden başka her şey ölüm ve yokluğa mahkûm olan, yaratıklar öldükten sonra da varlığı devam eden ve her şey kendisine dönecek olan, servetlerin geçici sâhipleri elleri boş olarak yokluğa döndükleri zaman servetlerin hakikî sâhibi. Allah Teâlâ mülkün gerçek sâhibi olduğu gibi, gerçek vârisidir de. İnsanların mülk sâhibi olmaları geçici olduğu gibi, varislikleri de geçicidir. Mülkün gerçek vârisi, mülk sâhibi Allah'tır. Kıyâmet hengâmında bütün canlılar ölecek, bütün mülk tamamıyla O'na kalacaktır.

93- EL-VÂSİ' (اَلْوَاسِعُ): Bol veren, evreni kucaklayan, ilmi ve merhameti geniş olup her şeyi kuşatan, kudret, rahmet, bağışlama, iş ve fiilleri, tecellî ve tasarrufları, sıfat ve isimlen, bütün varlıkları içine alacak kadar geniş olan. Kullarına bol bol nimetler veren. Allah'ın ilmi, rahmeti, kudreti, afv ve mağfireti geniştir ve her şeyi kaplamıştır. Allah'ın ilminden hiçbir şey gizlenemez, ikram ve ihsanına bir nihayet yoktur.

94- EL-VEDÛD (اَلْوَدُودُ): Çok seven ve sevilen, müminleri seven, iyi kullarını seven, onları rahmet ve rızasına erdiren, cemâlini, isimlerini ve bunların tecellîleri olan mahlukâtının güzelliklerini çok seven; rahmetinin güzel meyveleriyle söz ve fiilleriyle kendini yaratıklarına sevdiren, sevilmeye ve dostluğu kazanılmaya biricik lâyık olan. Vedûd'un, seven ve sevilen olmak üzere iki manası vardır. Allah Teâlâ, kullarını çok sever, onları lütuf ve ihsanına garkeder. Sevilmeye lâyık ve müstehak olan da ancak O'dur.

95- EL-VEHHÂB (اَلْوَهَّابُ): Hibe eden, karşılıksız veren, karşılık beklemeden bol bol veren, sayı ve hesaba sığmaz çeşit çeşit nimetleri, türlü türlü rahmet hediyelerini her varlığa lâyık olduğu şekilde, her an ve karşılıksız olarak ihsan eden, çeşit çeşit nimetleri devamlı bağışlayıp duran. Vehhâb kelimesi hibe kökünden gelmektedir. Hibe, "herhangi bir karşılık ve menfaat gözetmeden birine bir malı bağışlamak" manasınadır. Vehhâb ise, "Her zaman, her yerde ve her şeyi çok çok ve bol bol veren ve karşılık beklemeyen" demektir.

96- EL-VEKÎL (اَلْوَكِيلُ): Her şeyi uhdesine alan, güvenilip dayanılan, kulların işlerini yerine getiren, bütün varlıkları bütün halleriyle idare eden, bütün ihtiyaçlarını karşılayan, bütün hal ve davranışlarını bilen ve gözeten; kendisine tevekkül edenlerin her şeyine kâfi gelen, usûlüne uygun şekilde, kendisine tevdi edilen işleri en güzel şekilde neticelendiren. Kendisine iş ısmarlanan zâta vekîl denir. Allah Teâlâ en güzel ve en mükemmel vekildir. İşlerin hepsini tedvîr (döndüren), tedbîr (tedbir eden) ve idare eden O'dur. Fakat kendisi hiçbir işinde vekile muhtaç değildir.

97- EL-VELÎ (اَلْوَلِي): Dost, yardımcı, müminlere dost ve yardımcı, kullarının işlerini üzerine alan, sevdiklerine dost olan ve yardım eden, varlıkların bütün işlerini ve ihtiyaçlarını üzerine alan, bütün yardımlar ve muvaffakiyetler kendisinden gelen, kendisine iman ile bağlananları her zaman yardım, himaye ve yakın dostluğuyla koruyup gözeten. Allah, sevdiği kullarının dostudur. Onlara yardım eder. Sıkıntılarını, darlıklarını kaldırır, ferahlık verir. İyi işlere muvaffak kılar. Her çeşit karanlıklardan kurtarır, nurlara çıkarır. Artık onlara korku ve hüzün yoktur. Herkesin korktuğu zaman, onlar korkmazlar.

98- EZ-ZÂHİR (اَلظَّاهِرُ): Açık, aşikar, varlığı açık olan, varlığını ve birliğini belgeleyen birçok delilin bulunması açısından aşikâr, varlık ve birliğinin delilleri her şeyde apaçık görünen; bütün varlıklar dış görünüşleriyle ve sanatlı yapılışlarıyla O'nun kudret ve sanatına şahitlik eden, kat'î delillerle bilinen. Allah Teâlâ'nın varlığı her şeyden âşikârdır. Gözümüzün gördüğü her manzara, kulağımızın işittiği her nağme, elimizin tuttuğu, dilimizin tattığı her şey, fikirlerimizin üzerine çalıştığı her mana, hâsılı, gerek içimizde, gerek dışımızda şimdiye kadar anlayıp sezebildiğimiz her şey O'nun varlığına, birliğine, kemal sıfatlarına şâhiddir.

99- ZÜ'L-CELÂLİ VE'L-İKRÂM (ذُو الْجَلَالِ والْإِكْرَامِ): Şan ve şeref sahibi, ululuk ve ikram sahibi, azamet ve kerem sahibi, sonsuz büyüklük, azamet ve yüceliğiyle beraber, canlı mahlukâtına ihsan ve ikramlarıyla iltifat eden, hem büyüklük sâhibi, hem fazl-ı kerem sahibi. Celâl; büyüklük, ululuk manasınadır. Büyüklük alâmeti olan ne kadar kemâlât varsa hepsi Allah'a mahsustur. Mahlûkattaki kemâlât, O'nun kemâlinin zayıf bir gölgesi ve işaretidir. Allah Teâlâ aynı zamanda büyük bir fazl-ı kerem sâhibidir de. Mahlûkat üzerine akıp

taşmakta olan sayıya gelmez, sınır kabûl etmez nimetler hep O'nun ihsanı ve ikrâmıdır. O nimetlerin zerresinde olsun hiç kimsenin hakkı yoktur.

Bu isimler, içerik itibariyle incelendiği zaman kiminin Allah'ın zâtıyla, kiminin kemal sıfatlarıyla, kiminin fiilleriyle, kiminin tevhid ve tenzihle ve kiminin de kâinatın idaresiyle ilgili isimler olduğu görülür. Tümünün bir arada değerlendirilmesiyle ortaya çıkan kompozisyon şudur: Allah Teâlâ kemal sıfatları ile nitelenen, her türlü noksanlıktan münezzeh, varlıklar üzerinde etkin biridir. Allah Teâlâ hakkında doğru bir anlayışa ulaşabilmek için, bu isimlerin tümünü bir arada düşünmek gerekir.